

עירובין פו

משה שווערד

1. בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף פו עמוד א

ראוי לחכמים ולבני המעלה ליתן לכל אחד מקום לכבדו כפי ענינו אם מצד חכמה אם מצד עושר אם מצד איזה מעלה שבו ובלבד לכונה טובה וזהו שאמרו ר' מכבד עשירים הוה וכן ר' עקיבא מכבד עשירים הוה וסמכו הטעם כדדרש רב מאירי מאי דכתי' ישב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן ינצרוהו אמתי ישב עולם בזמן שחסד ואמת מן ינצרוהו ר"ל בזמן שיש עשירים שגומלין חסדים ומזמינים מן ר"ל מזון לצריכים לו:

2. ספר יד בנימין

וְאֵלֶּם נְחִי הַמַּאֲרִי רֵאִי שְׁהָרִיךְ צוֹה לְנֹאֵר
ע"א ח"ל "פי' הדבר אלני שידוע
שרבי הי' עשיר גדול כו' ולפי שרבי הי' נדיב
נדיבות יועץ והיו עניים בני ביתו כדי להעשירם
ולהשפיע להם מטובו כו' וכן הי' בעל דקוה,
מתוך כך הי' מכיר מעלת העושר עד היכן
מגעת שבו וזכה האדם בהשפיעו לטובים ולבני
אדם המהוגנים, ומתוך טבעו הטוב שהי' מכיר
מעלת העושר והטוב הנמשך ממנו שיער בעלמו
שכל עשיר ועשיר יהי' מכיר מעלת העושר כמוהו
כו' ומתוך כך הי' מכבד העשירים לטוב הנמשך
מן העושר השמור לבעליו לטובתו וכו' וכו'
ע"ש.

3. ספר מגדים חדשים

רבי מכבד עשירים רבי עקיבא מכבד
עשירים. בליקוטי מהר"ל (דף פו ע"א)

כתב, אמר המהר"ל ששמע ממהר"מ סג"ל דר"ל
מתוך שרבי עזמו היה עשיר מופלג, לכך הרגיל את
עזמו לכבד העשירים, כדי להחלמל העם שהם ג"כ
יכבדוהו בשביל עושרו ולא בשביל תורתו, שלא רצה
לשמש בכחיה של תורה ליעול עטרה להחגל צה,
וכן מצינו בר' עקיבא, וראיה מדלל חשיב הכא ר'
ישמעאל בר יוסי שג"כ היה מכבד עשירים ע"ש.
והציאו דבריו הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס כאן,
והרחיד"א בפסח עינים כאן ע"ש.
והנה זה פשוט שרבי היה מכבד גם תלמידי חכמים
ויראי ה', וכדכתיב את יראי ה' יכבד, וכתיב
וכבוד חכמים יחלו. אלא החידוש הוא שהיה מכבד
גם עשירים אף שאינם בני תורה, מלד עושרם לנד
שגומלין חסדים עם העניים. וכדכתיב (משלי כא,
כא) רודף דקה וחסד ימלא חיים דקה וכבוד,
ופירש"י בקידושין (מ' א) ימלא חיים לעולם הבא,
דקה וכבוד בעולם הזה. [וביבמות (קט ז) פירש"י

וראיתי בספר הסידים (הולאת מק"ג, סימן
מסתמקלו), שכמעט זהו דרכי ור"ע היו
מקריבין את העשירים נותני צדקה, דאם צל תלמיד
עבס שלומד לשמה אותו היו מקריבין יותר שנאמר
לא יערכנה זהב חכוכית ע"ס. והוא כמו שביארנו,

4. פתח עינים

הקביה להוציאו לחולין וכסף תועפות לשער
האשפות זה הטוב יכפר בעד:
אימתי ישב עולם לפני אלהים וכי הרב
פרשת דרכים דרוש ח"י דרשיה
ארי כמין חומר במשול בראשית ברא אלהים
בתחילה עלה במחשבה לברא העולם במדת הדין
ראה שאין העולם מתקיים ושתף מדת רחמים
דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. והיינו
דקשיא ליה איך אמר ישב עולם לפני אלהים
הלא אין העולם מתקיים במדת הדין לויא אימתי
בזמן שחסד ואמת מן ינצרוהו והכונה דאמרו רז"ל
השקיפה ממעון קדשך וברך כל השקפה לרעה
חוץ מזה שהיא לטובה שגדול כח מתנות עניים
שמהפך מדהיד למדת רחמים וא"כ בצדקה יש
מציאות לישב עולם לפני אלהים שמתהפך
אלהים מדהיד למדת רחמים עכ"ד. ובהא אפשר
לרמוז בכתוב עצמו בראשית ברא אלהים את
ס"ת אמת כמשול ואמרו בתנא דבי אליהו סדר
אליהו זוטא פ"א אין אמת אלא צדקה שנאמר
אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף. ועפ"ז
מבואר דקאמר ברא אלהים וכי תימא דאין העולם
מתקיים במדהיד לזה רמו בס"ת אמת שהיא
הצדקה כגו' דעיי הצדקה מדת הדין נהפכת
לרחמים. ובא אמת בס"ת נעלם רמו שהצדק'
העיקרית שצריך שתהיה בצנעא ובהעלם. והו'
חסד ואמת מן ינצרוהו חסד וצדקה שנקראת
אמת:

לעשירים ומי ראה שר"ע ורבי מכבדים העשירים
ולא יכבדם ונמצא דכל העולם מכבדים העשירים
וא"כ כשיכבדו לר"ע ורבי אינו ניכר שבשביל
תורתם מכבדים אותם דכיון שהם עשירים כך
היא המדה לכבד העשירים זהו תורף דבריה. ובו
בפרק אמרתי זו של כת הקודמין היא כי כן
כתב ס' מנהגי מהר"ל בלקוטים דף קט"ז ע"א
דפוס קרימונא וסיים שם מהר"ל וראיה מדלא
חשיב הכא ר' ישמעאל בר' יוסי שג"כ היה
מכבד העשירים עכ"ד:

ואפשר לתת טעם אחר למה שהיו מכבדים
העשירים במ"ש רבינו האריי ז"ל
במשול שיעקב אבינו חזר על פנים קטנים כי
האדם שיש לו עושר הוא שפע קדוש שמשפיעין
לו משמים ואין ראוי לזלול בשפע קדוש ואם
לא היה חוזר בשביל פנים קטנים היה כמזלזל
בשפע הקדוש שאינו מחשיבו עכ"ד ומשרה
בקיית שהעשירים נשפעים שפע גדול תדיר
מלמעלה להכי היו מכבדין העשירים אשר זכו
להיות כלי מוכן לקבל כל כך שפע. ואחר זמן
מצאתי משם האריי זצ"ל שהוא ד"ל עצמו נתן
טעם זה למה שהיו מכבדים העשירים עלץ לבי:

ומכאן תוכחה לעשירי עם המוציאים תרקהא
דינורי בדברים שאינם הגונים ליראי
ה' ומלבד העונש הפרטי לכל ענין עוד יעשו
על אשר מזלזלים בשפע קדוש המשפיע במ

5. מהר"ץ חיות

עיריות פ"ט: שם חתמתי יבכ פנים נפתי מנכיס האד ותחת מן יננרזכו. כ"כ יבואר פ"ד מחמג בן
זומא (נרכות לית' ס"א) כמעט יגישות יגש האדם ברחשין ואזי מנכיס ומזלזל כל פ"ט. דכסוונה דכסערר
ככניהם אין האפכות להדם שלם מכפלי כסגולכ להשיג שלייתה. ואם יתפסק האדם כל ימיו לפסוד לפני
ה' מי יאמר חסד וחסד. ושתה כל אחד משיע לחבדו. כחכס מורה דעק ומלמד העם. והעם מכין לו
את כל נרכיו ואזי אכ רעשו יעוורו: רש"י ד"ס מן לכן מוונות. כ"כ ואלזל רש"י (תכלים ס"א) סי' מן

6. ספר בניהו בן יהוידע על עירובין דף פו/א

שם אימתי ישב עולם לפני אלקים. נראה לי בס"ד לפני אותיות אלקים יש אותיות במוכ"ן, לרמוז כי כאשר ברא אלקים את הטבע שהוא מספר שם אלקים, עשה הקב"ה כח הכנה בכל הנבראים להוציא פרי בכל שנה עד סוף העולם, ולכן גם בארץ נתן כח מששת ימי בראשית שתוציא יכולה בכל שנה ושנה עד הסוף כל הדורות, נמצא מה שזורעין בארץ קב ומוציאה שני קבים, מוציאה הברכה מן הכח הנתון בתוכה בפקדון מששת ימי בראשית, ולכן בעבור פוסקי צדקה ואינם נותנים, ובעבור ביטול תרומות ומעשרות יהיה עצירת גשמים, מדה כנגד מדה, אם זה לא נתן הצדקה ותרומה ומעשר שהם בפקדון אצלו, אז גם הארץ לא תתן כח המופקד בתוכה, וז"ש אמתי ישב עולם לפני אלקים דהיינו יתיישב ויבנה במוכן לו אשר נרמז לפני אותיות שם אלקים הוא כאשר חסד ואמת מן יבצרנהו. והנה רש"י ז"ל פירש מן לשון מזונות. [1] ונראה לי בס"ד מן קאי על מן שירד לישראל במדבר, והכונה שיעשו העשירים חסד עם העניים בכבוד ונקיות כמו מן שירד לישראל בכבוד ונקיות. [2] גם עוד כמו מן שאכלו ישראל שהוא נקי מחמס וגזל כן הצדקה יעשוה בממון נקי. [3] גם עוד כמו שהיו לוקטים את המן בלי טורח כן העניים יקבלו הצדקה בלי טורח:

7. רבינו יהונתן [כה].

יצא בשבת ור"ש ס"ל דירה בנה צננים לא שמה דירה וכוון שהך נשבת חגג בזה שבחיה העיר כבר טעם מניס דירה שיש לו בחגג זה וכוון ששבת ואלק עמנו משם טוב לא ימך מה ולא יחזור בו (ג) [נשים ג] דשאלים ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כיז וגו' אבל עכו"ם חסר שיחזור בו דכתיב [הגלים קמ] אשר פיהם דבר טוא (מ) וזקוף נמי בישראל אלל ברו שאיט ירא מנמלה אפי' יכעוס עמו כי האשה עיקר הבית אבל הלך נשבת אלל ברו חסר עלא סילק דעמו משויב לביבו בשבת עננה מערי שהיה מתירח מתקרה חסד ברו: ג"ה דוקא

8. חזון איש [לט:ו]

(ו) ולכל הפירושים צור שצין צי חלרות אין גיפופי החלר מחירין אחיה אף שאין עמק המים י, ואף שכן מים עומדין וכווינו עטמא דכתס כיון דעריצו מים חשיב כשניהם משתמשים בכל הצור, ואינו מתחלק לחלאין לומר ששמוך הזה הוא שלו, וכלכך אף אם נחשוב כאית לי גיפופי ואינו פרוץ במלאו, אכתי חצרו יכול לחסור עליו כמו שאחד חוסר על חצרו צתשמים דרך פתח.

9. ספר יד בנימין

שם בגמ', עד כאן לא קאמר ר' יוסי (דמחילה תלוי' מתרת) אלא בסוכה דאיסור עשה הוא אבל בשבת דאיסור סקילה הוא לא אמר, הנה באיסור שבת דהכא גבי עירוב רשות בלא"ה אינו אלא דרבנן אלא מכיון דעלם איסור שבת חמיר דאית צי' סקילה החמירו צי' אף דרבנן וכמו שכבר פירש"י ז"ל דכל דתקון דרבנן כעין דאורייתא תקון ועפ"י יתיישב קושים הפנ"י לסוכה ט"ז ע"ב שהקשה מאי קאמר אבל שבת דאיסור סקילה הלא הכא גבי מחילה תלוי' ליכא שום צד סקילה דאפי' למ"ד מחילה תלוי' לאו מחילה לענין שהי' רה"י גמורה כיון דצקיעת גדיים מבטלת המחילה אבל אכתי רה"ר נמי לא הוי בשביל כך אלא כרמלית, (ועיי"ש שר' ליישג דלפטר דמשכח"ל כגון שהמחילה חסי' גבוהה הרבה מן הארץ כו' יעוי"ש) ואולם

להאמר ניחא שפיר דמאי דאמרי' שבת דאיסור סקילה אין הכוונה דמצי לבוא ליד סקילה אלא עלם הדבר כיון דבדאורייתא ליכא סקילה א"כ גם דרבנן החמירו ודו"ק.